

РОЛЬ КАПІТАЛУ ТА ЙОГО КРУГООБИГУ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

КАМІНСЬКА Т. Г.

УДК 330.145:338.432(477)

Камінська Т. Г. Роль капіталу та його кругообігу в розвитку аграрного сектора України

Розглянуто економічний аспект сучасного стану аграрного сектора України та його місце на світовому ринку. Проаналізовано погляди вітчизняних і зарубіжних вчених на питання щодо аграрного сектора. Визначено можливі шляхи його розвитку, а також основні проблеми, що потребують вирішення. Доведено, що розвиток аграрного сектора України можливий лише за умови прискорення та оптимізації кругообігу капіталу аграрних підприємств. Основними інструментами в цьому процесі є вдосконалення державної інноваційної політики та програм підтримки аграрних виробників, сприяння їх виходу на міжнародні ринки, підготовка висококваліфікованих спеціалістів, використання у виробничому процесі сучасних технологій, розвиток торгово-фінансових інститутів, зокрема бірж. Особливу увагу приділено капіталізації сільського господарства та важливості використання інноваційних технологій.

Ключові слова: аграрний сектор, економічний розвиток, кругообіг капіталу, інновації.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 10.

Камінська Тетяна Григорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15., Київ, 03041, Україна)

E-mail: ktg8@yandex.ru

УДК 330.145:338.432(477)

Каминская Т. Г. Роль капитала и его кругооборота в развитии аграрного сектора Украины

Рассмотрен экономический аспект современного положения аграрного сектора Украины и его место на мировом рынке. Проанализированы взгляды отечественных и зарубежных ученых на вопросы относительно аграрного сектора. Определены возможные пути его развития в будущем, а также основные проблемы, которые нуждаются в решении. Доказано, что развитие аграрного сектора Украины возможно только при условии ускорения и оптимизации кругооборота капитала аграрных предприятий. Основными инструментами в этом процессе являются усовершенствование государственной инновационной политики и программ поддержки аграрных производителей, содействие их выходу на международные рынки, подготовка высококвалифицированных специалистов, использование в производственном процессе современных технологий, развитие торгово-финансовых институтов, в частности бирж. Особое внимание обращено на капитализацию сельского хозяйства и важность применения инновационных технологий.

Ключевые слова: аграрный сектор, экономическое развитие, кругооборот капитала, инновации.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 10.

Каминская Татьяна Григорьевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бухгалтерского учета и аудита, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Оборони, 15., Киев, 03041, Украина)

E-mail: ktg8@yandex.ru

UDC 330.145:338.432(477)

Kaminskaya T. G. The Role of Capital and its Turnover in Agricultural Development in Ukraine

The economic aspect of modern position of the agriculture in Ukraine and its place in the global market are examined in the article. The views of national and international scientists on issues of agrarian sector are analyzed. The possible ways of its development in the future and its basic problems are determined. This is proved that the development of the agricultural sector of Ukraine is possible only by the acceleration and optimization of the agricultural enterprises capital turnover. The main tools in this process are the improvement of the state innovation policy and programs to support agricultural producers, the facilitating them to emerge at international markets, the training specialists, the use modern technology in the production process, the development of trade and financial institutions, in particular exchanges. The special attention is paid for capitalization of agriculture and importance of innovative technologies application.

Key words: agriculture, economic development, capital turnover, innovations.

Pic.: 3. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 10.

Kaminskaya Tatyana G. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15., Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: ktg8@yandex.ru

Забезпечення населення світу продуктами харчування – одна з глобальних проблем людства. За оцінками Світового банку, Україна здатна виробляти 110 – 130 млн т зерна щорічно, що означає важливу роль нашої держави у вирішенні проблем голоду та перетворює аграрний сектор на стратегічну галузь. Фактично ж у країні виробляється близько 47 млн т зерна. Це означає недостатній розвиток галузі та великий потенціал, що необхідно реалізувати (рис. 1).

Проблемами економічного розвитку земельних відносин і аграрного сектора займалися такі вчені, як В. Д. Базилевич [1], В. М. Жук [3], П. Т. Саблук [7], В. Р. Сіденко [8], М. М. Федоров [9] і багато інших. Земля і сільське господарство стало предметом економічних досліджень з часів зародження економічної науки. «Батько економі-

ки» Ксенофонт говорив, що сільське господарство є найбагатодішче з усіх занять [4, с. 90]. Цікаві погляди на питання, що стосуються сільського господарства, були у видатного російського письменника Л. М. Толстого. Він заперечував право приватної власності на сільськогосподарські землі, вважаючи її загальним надбанням народу, а також вважаючи, що за право обробляти землю і отримувати від цього прибуток повинен платитися податок на землю. Такий податок сьогодні застосовується в системах оподаткування різних країн, у т. ч. і в Україні [4, с. 91].

Серед сучасних поглядів на розвиток аграрної сфери окремо варто відзначити наукову концепцію В. М. Жука, яка базується на теорії фізичної економії. Учений вважає, що проблеми аграрного сектора України багато в чому викликані ігноруванням «потреб» землі в отри-

манні на її відновлення і поліпшення частини доданої вартості, яка створюється при її участі [4, с. 416].

Не зважаючи на вивченість питань розвитку аграрного сектора у літературі не повною мірою розглядається капітал та його кругообіг у аграрному секторі.

Мета статті полягає у вивченні основних проблем аграрного сектора України в контексті впливу кругообігу капіталу на його розвиток.

Ринок сільськогосподарської продукції характеризується низькою еластичністю, що породжує одну з основних проблем сільського господарства: нарощування обсягів виробництва веде до зниження цін, а отже і доходів. Однак грамотне використання капіталу підприємства дозволяє отримувати прибуток за будь-яких обсягів виробництва і забезпечувати необхідне фінансування виробництва.

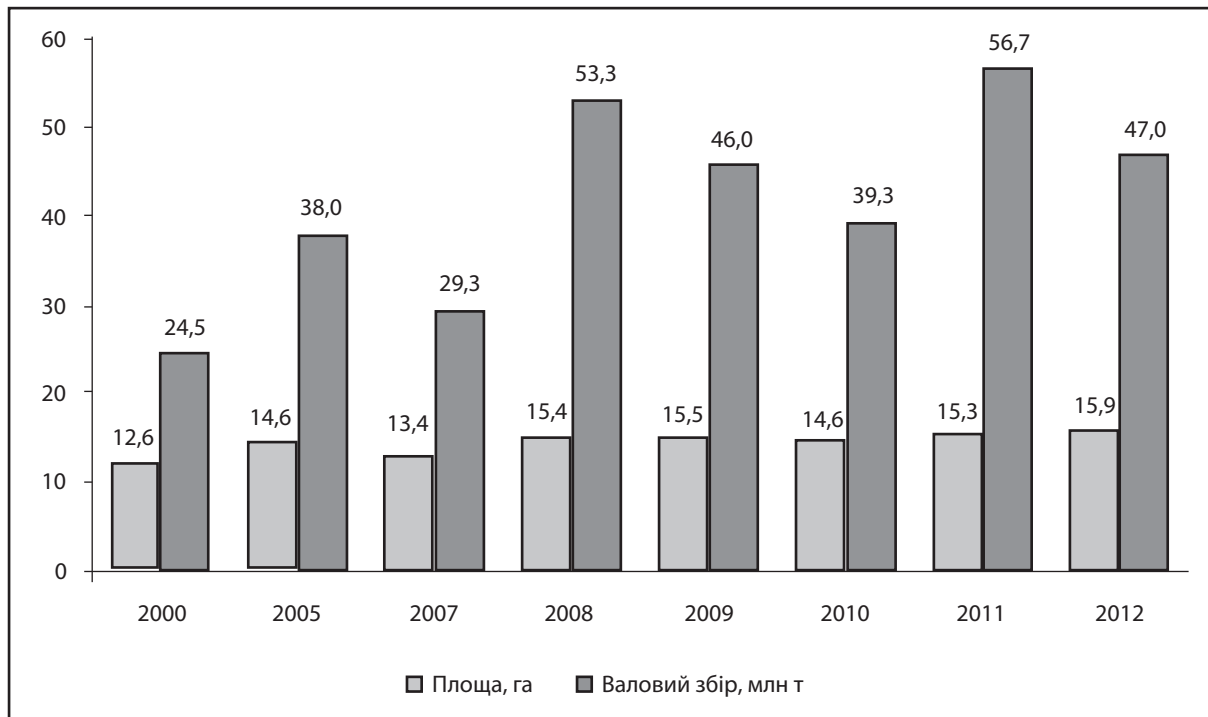

Рис. 1. Динаміка виробництва зерна в Україні

Джерело: [2].

Україна географічно розташовується на центральній лінії Північна Африка – Близький Схід, де гостро стоїть проблема, пов'язана з тим, що більшість населення 95% своїх доходів витрачає на придбання продуктів харчування для власного споживання. Політичний і економічний фокуси цієї проблеми зміщені в бік України. Потенційно наша країна здатна на 30 – 40% покрити дефіцит продуктів харчування в Північній Африці та на Близькому Сході. Але для досягнення такої мети необхідне відповідне фінансове, технологічне, кадрове забезпечення. За оцінками експертів, необхідне фінансування аграрного сектора коливається і сягає до 3 тис. дол. на 1 га оброблюваної площі.

Можливості подальшого розвитку аграрного сектора в Україні можуть бути реалізовані лише в тому випадку, коли власник розумно управляє капіталом, вкладеним в аграрне підприємство.

На практиці капітал аграрного підприємства розглядається як щось похідне, як показник, що відіграє другорядну роль, а на перше місце виноситься безпосередньо процес діяльності підприємства. У зв'язку з цим роль капіталу припиняється, хоча саме капітал і його кругообіг є об'єктивною основою виникнення та діяльності підприємства, адже дохід приносить саме використання капіталу, а не діяльність підприємства як така.

У першу чергу необхідно забезпечити рівень високих технологій, що здатні виробляти великі обсяги якісної продукції, яка користується попитом на світовому ринку. Нині такі масштаби фінансування та управління кругообігом капіталу можуть забезпечити крупні компанії, агрохолдинги, які залучають значні зовнішні інвестиції, пайові фонди, котрі були рушіями розвитку сільськогосподарства в Індії, Бразилії та Аргентині (табл. 1).

Політиками, вченими, представниками бізнесу неодноразово наголошувалося, що аграрна сфера є однією з провідних у народному господарстві країни. Створена серйозна законодавча база, діє велика кількість державних програм, однак поки що не досягнуто значного прогресу, і стан сільського господарства та соціальної сфери села залишаються незадовільними. Серйозну проблему складає розрізненість регулятивного поля, наявність значної кількості нормативних актів, які часто суперечать одне одному, а багато з них взагалі не діють. Це негативно позначається на ставленні до України у міжнародній спільноті. Однак сьогодні кон'юнктура світового ринку сприятлива для України, адже наша держава володіє високоякісними земельними ресурсами, придатними для ведення високотехнологічного сільського господарства. Але принести користь державі та суспільству ресурси можуть лише тоді, коли вони капіталізовані, тобто освоєні (рис. 2).

Таблиця 1

Найбільші агрохолдинги України

№	Назва	Земельний банк, тис. га	Власник
1	Ukrlandfarming	508	Олег Бахматюк
2	«Кернел»	330	Андрій Веревський
3	«Мрія»	295	Ігор Гута
4	«Миронівський хлібопродукт»	280	Юрій Косюк
5	«Астарта»	245	Віктор Іванчик, Валерій Коротков
6	HarvEast	220	Ренат Ахметов, Вадим Новинський
7	Agroton	170	Юрій Журавльов
8	Sintal Agriculture	150	Микола Толмачов
9	«Дружба Нова»	100	Сергій Гайдай
10	«Агропрод-інвест»	96	Олексій Порошенко

Джерело: [6].

Рис. 2. Складові капіталізації земельних ресурсів

Джерело: власна розробка автора.

Поняття капіталізації виникло в результаті глибоких економічних трансформацій, викликаних розвитком продуктивних сил і виробничих відносин. В епоху становлення класичної політичної економії серед факторів виробництва – праця, земля, капітал – провідну роль відіграв фактор праці, що і стало підставою появи трудової теорії вартості. У нинішніх умовах розвитку економіки головну роль відіграє капітал, особливо фінансовий.

Капіталізація землі – це фактично перетворення її в товар, комерційне використання землі для отримання прибутку [5]. Для капіталізації земельних ресурсів необхідно відповідне забезпечення: розвиток машинобудування, впровадження передових технологій, розширення інфраструктури, наявність місць зберігання та підприємств переробки. Це сприятиме вирішенню політичних, економічних, соціальних проблем не лише по забезпеченню продуктами харчування, але й безробіття, зростання доходів бюджету, розвиток підприємництва, поліпшення соціальної ситуації села. Такої стратегії притримувалися Бразилія та Аргентина і сьогодні вони – лідери світового ринку сільськогосподарської продукції. Дотепер бразильський уряд підтримує свої

компанії інтервенційними вливаннями, чим стимулює їх вихід на міжнародний ринок. Стратегією Бразилії є не отримання якомога більших прибутків, а завоювання якомога більшої частки ринку, що забезпечує високу оборотність капіталу, оскільки це гарантує розвиток та благополуччя галузі у перспективі, у довгостроковому періоді. Бразилія за останні кілька років стала лідером ринку протеїну, експортне мито суттєво наповнює бюджет країни. Такий шлях є і в Україні. Виробляючи великі обсяги зернових, слід експортувати їх не безпосередньо, а перетворивши на протеїни: м'ясо птиці, свинину, ВРХ. І, таким чином, грошовий потік від експорту зросте у кілька разів, порівняно з нинішнім.

Необхідною складовою розвитку аграрного сектора в Україні є розвиток людського капіталу. Провідні аграрні компанії України використовують саме цей принцип, залучаючи спеціалістів високого класу. На базі такої команди можна використовувати потужну сільськогосподарську техніку, яка обробляє значні площі із використанням систем супутникової навігації, автоматизації виробничих процесів. А це повністю змінює технологію, сприяє впровадженню досягнень науки. Тому значну увагу необхідно приділяти підготовці таких кадрів для сільського господарства, які поєднали б у собі нові ідеї, бажання, розуміння та передовий досвід.

Як приклад, можна навести компанію «Райз», яка, будучи дистриб'ютором, працюючи з такими компаніями, як «Сингента», «Піонер», «Джон Дір», залучала велику кількість агрономів до передових технологій і в якийсь момент вийшла на критичну точку. Компанія має більше кваліфікованих працівників, ніж оброблюваної землі. Вона забезпечує зростання, яке неможливе без кваліфікованого персоналу.

Кон'юнктура світового ринку зараз сприятлива, у багатьох країнах відчувається дефіцит продовольства. Свої потужності розвивають Бразилія, Аргентина, Парагвай. І Україна може очолити цей список. Але для цього необхідно налаштувати три вихідні моменти:

- ✦ *по-перше*, необхідно правильно поставити регулятивну політику;
- ✦ *по-друге*, слід чітко визначити стратегію в інноваційній політиці;
- ✦ *по-третє*, і що вкрай важливо, необхідне точне вливання бюджетних коштів, не розпилене на десятки бюджетних програм.

Такі кроки дозволять вирішити і соціальні проблеми села, першопричиною яких є економічні труднощі. У селах в аграрній сфері зайняті приблизно 20% жителів, решта живе на засоби від оренди землі та соціальних виплат. Інфраструктура села знаходиться на утриманні сільських рад, які зазвичай не мають коштів для її достатнього забезпечення. За останнє десятиліття урбанізовано за мінімальними підрахунками п'ять мільйонів сільських жителів, що викликає появу нових соціальних проблем. Наприклад, в Європі сільське господарство не стільки економічний, скільки соціальний проект, спрямований на підтримку зайнятості населення. Урядам європейських країн вигідніше виділяти дотації на під-

тримку сільського господарства, ніж боротися з наслідками урбанізації сільського населення.

Щоб допомогти аграрному сектору України, необхідний комплексний підхід. По-перше, необхідно стимулювати розвиток переробної промисловості та інфраструктури. По-друге, слід запровадити компенсацію кредитних ставок сільськогосподарським товаровиробникам, що дасть ефект мультиплікації та задіє механізм банківської системи. Необхідними є елементи фінансово-кредитної та ринкової системи, у першу чергу бірж. Вони дозволяють оптимізувати кругообіг капіталу підприємства та збільшити ефективність управління ним.

Хоча в Україні і діють біржі, але у відношенні до сільського господарства вони не виконують усіх притаманних функцій, зокрема, практично відсутній механізм хеджування сільськогосподарських виробників. Діяльність бірж дозволяє стабілізувати ринок, уникати різких стрибків цін на сільськогосподарську продукцію при її дефіциті або надлишку. На світовому ринку є тенденція, що 40% сільськогосподарської продукції продається через форвардні та ф'ючерсні угоди. Цей механізм виступає потужним стабілізатором цін. Необхідний він і для України.

Сьогодні ринок сільськогосподарської продукції структурований лише на 5 – 7%, а решту складають малі землекористувачі. Структуризацію ринку, яка була б оптимальною в сучасних умовах в Україні, наведено на рис. 3.

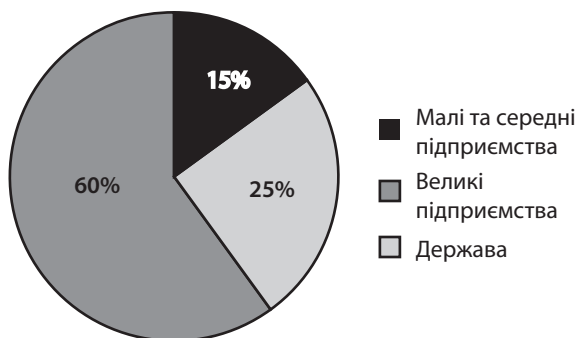

Рис. 3. Структуризація ринку сільськогосподарської продукції

Джерело: власна розробка автора.

Для розвитку великих підприємств є обмеження щодо обсягу виробництва, менеджменту, технологій. Тому оптимальним, на наш погляд, буде такий розподіл, коли близько 20 – 30% ринку будуть займати великі компанії, які будуть рушіями розвитку, адже впровадження інновацій в сільському господарстві зазвичай вимагають значного вкладання виробничого, фінансового, людського капіталу. Діяльність агрохолдингів проходить переважно на інноваційній основі, що і відповідає сучасним тенденціям, які характеризуються впровадженням новітніх технологій виробництва та його управління. На нашу думку, агрохолдинги мають двоє значення, тому що існує багато й недоліків функціонування цих господарств: результати від цієї виробничої діяльності, прибуток залишається у цих компаніях і не достатньо спрямовується на розвиток сільських територій. Підтримка і розвиток сільської інфраструктури на орендованих землях не є повною мірою функцією агрохолдингів. А отже, залишається важлива проблема безробіття й відсутність соціального розвитку сільської

місцевості. Зайнятість населення також різко знижується. Тому 45 – 60% аграрного ринку повинні займати середні підприємства та малі фермерські господарства, що створюватимуть робочі місця та забезпечуватимуть на ринку конкурентне середовище.

Обов'язковим гравцем на ринку сільськогосподарської продукції має бути і держава, яка займатиме не менше 10 – 15%. Адже для України від цього ринку сильно залежить і чимало соціальних питань. Саме захист соціальних інтересів, підтримка пропорційного розвитку сільського господарства, нейтралізація «зовнішніх» ефектів ринку повинні стати пріоритетними завданнями уряду.

ВИСНОВКИ

Аграрний сектор України має значний потенціал економічного розвитку. Для його реалізації потрібно оптимізувати кругообіг капіталу підприємств. Для цього слід об'єднати зусилля держави, суспільства, підприємницьких структур і провести цілий ряд заходів, першочерговими з яких будуть врегулювання правового поля, достатнє фінансування сільськогосподарських підприємств, впровадження інноваційних методів ведення господарства, капіталізація земель, розвиток інфраструктури, широке впровадження біржових і фінансово-кредитних механізмів, структуризація ринку сільськогосподарської продукції. Виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції та вихід з нею на світовий ринок дозволить Україні зайняти гідне місце в міжнародному поділі праці, сприятиме підвищенню нашого благополуччя. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Базилевич В. Д.** Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку : [монографія] / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К., 2008. – 687 с.
- Денков Д.** Врожай 2012 / Д. Денков [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://real-economy.com.ua/publication/22/9763.html>
- Жук В. М.** Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : [монографія] / В. М. Жук. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 648 с.
- Капинос Р. В.** Экономическое учение Л. Н. Толстого / Р. В. Карпинос // БизнесИнформ. – 2008. – № 9. – С. 89 – 92.
- Капитализация земли** [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.regioninvest.net/information/poleznoe/item211/>
- Найбільші землевласники України** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zagorodna.com/uk/statti/rejting-naybilshih-zemlevlasnikiv-ukraini.html>
- Саблук П. Т.** Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період : [доповідь] / П. Т. Саблук. – К. : ННЦ ІАЕ УААН, 2008. – 45 с.
- Сіденко В. Р.** Проблеми формування моделі національного економічного розвитку в контексті глобалізації / В. Р. Сіденко // Вісник Київського торговельно-економічного університету. – 2008. – № 1. – С. 5 – 14.
- Федоров М. М.** Трансформація земельних відносин до ринкових умов / М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. – № 3. – С. 4.
- Экономическая теория** : [под ред. И. К. Ларионова]. – М. : Издательский Дом Дашков и Ко. 2001. – 732 с.